

Učiteljski Tovariš

Glasiilo „Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani“.

Urejujeta:

Jakob Dimnik in **Engelbert Gangl**

učitelja v Ljubljani.

Izdajatelj in odgovorni urednik: **Jakob Dimnik**, Šubičeve ulice št. 3.

Vsebina: Kdo je kriv? — Frančišek Levec. — Fr. Levec: Popotno poročilo. — XXX. občni zbor „Slovenskega učiteljskega društva.“ — Jos. Ciperle: Kulturne slike s Kranjskega. — A. Kleč: Jubilejska samopomoč. — Književnost in umetnost. — Naši dopisi. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Gospodarski program.

Kdo je kriv?

Visoko c. kr. namestništvo v Trstu je naznanilo z odlokom z dne 25. listopada 1898. l., št. 11.712/VII. vsem okrajnim šolskim svetom, da od 395 nadomestnih rezervnikov, poklicanih od dne 1. sušca leta 1898. iz Istre, tržaške okolice in z Goriškega na osemtedenske vojaške vaje, je bilo le 284 večjih pisanju in čitanju. — Od pozvanih 395 ni vedelo imena Njegovega Veličanstva cesarja 31, Nje Veličanstva cesarice pa 182; 314 ni znalo, kdo je bil nadvojvoda Albreht, 376, kdo je bil feldmaršal Radecky in 176 ni vedelo, h kateri državi pripada Istra.

Dalje pravi omenjeni odlok, da je razvidno iz tega, da se na ponavljajno-nadaljevalnem tečaju ali pouku veliko premalo ponavlja v vsakdanji šoli proučena tvarina. — Potem pa vabi visoko c. kr. namestništvo slavne c. kr. okrajne šolske svete, naj vplivajo na šolska vodstva in

na učiteljstvo, da bode natančno postopalo v poučevanju v zgodovini in zemljepisju, ter da se mladina dobro priuči gori omenjenih stvari, in da to otroci ne pozabijo tako hitro. — To je vsebina označenega odloka.

Sedaj pa pogledjmo, kaj je na tem resnice! — Učiteljstvo na Goriškem zavrača z vso resnostjo omenjene trditve, zakaj med slovenskimi rezervniki na Goriškem se gotovo ne najdejo taki, ki bi ne znali tega, kar je zgoraj omenjeno; statistika govori, kako redno pohajajo pri nas otroci šolo, o čemer priča tudi dejstvo, kako malo analfabetov se nahaja od nas v naši vojski. — Ako se je res našlo toliko takih, ki niso znali, kar je zgoraj omenjeno, je gotovo iskati vzrokov v Istri in v okolici tržaški. O šolskem okrožju tržaškem je sploh znano — kar ni baš v čast aviti colturi in tam gospodujočemu sistemu — da se tam sploh nihče ne briga, ali otroci pohajajo šolo ali ne; o Istri pa vemo (seveda o slovanskem delu pokrajine), da je tam več nego 60% za šolo godnih otrok, ki ne pohajajo šole, ker sploh

Frančišek Levec.

(Slavnostni govor nadučitelja **Janka Likarja** pri Levčevem večeru dne 7. prosinca t. l.)

Slavna gospoda! Častiti gostje! Velecenjene tovarišice in dragi tovariši!

Pomen in vzrok današnjega slavnostnega večera vam je znan. Praznovati hočemo desetletnico, odkar je postal velezaslužni gosp. profesor Frančišek Levec c. kr. okrajni šolski nadzornik v Ljubljani.

Mnogokrat je že praznoval ta ali oni stan kak jubilej svojega predstojnika, a smelo trdim, da tako iz vsega srca, tako iz prepričanja in tako radovoljno, kakor obhaja danes ljubljansko učiteljstvo ta god, ni praznoval zlepa kdo sličnega praznika.

G. mestni župan Ivan Hribar je rekel v svojem novoletnem govoru, da pokloni, katere je napravil mestni občinski svet v jubilejskem letu na višjih mestih, niso bili pozdravi v smrt idočih rimskih gladijatorjev. Naj mi je dovoljeno, da se tudi jaz poslužim te prispejbe. Potrebno se mi namreč zdi takoj v začetku svojega govora izreči: Pokloni, ki jih storimo danes svojemu šolskemu

nadzorniku, niso pokloni po kolenih se plazečih podložnikov napram svojemu predstojniku; ti pokloni so produkt popolnoma objektivne sodbe o njega delovanju in o njega zaslugah.

Deset let je preteklo, odkar so izročili ljubljansko mestno šolstvo v nadzorstvo g. prof. Frančiška Levca! Kratka doba sicer za razvitek vseobčnega šolstva, a dolga doba v človeškem življenju, predolga doba v trpljenju in trudu. Nadzorništvo je težka naloga, in cel mož mora biti, kdor ji hoče biti kos. Že to, da mora nadzornik dvema gospodoma služiti, je velika zadača. Navzgoraj in navspodaj mora ustreči, ker ne sme biti samo paznik učiteljstva, ampak tudi njega pravi prijatelj in pomočnik, njega varuh in zagovornik. Kako vestno je izpolnoval vseh 10 let naš slavljenec ta del svoje naloge! V vseh desetih letih ni bilo čuti niti ene pritožbe iz ust ljubljanskega učiteljstva o njegovem postopanju napram podrejenim mu organom. Strog in trd je tam, kjer ve, da ima prav in kjer je tako umestno, a pri tem do skrajnosti pravičen. Saj ga poznamo, kako ravna z nami! Kadar ti ima izreči svojo nevoljo, stoji mirno pred teboj, ti zre v oči in pove v kratkih, jedrnatih in strogih besedah, kar ti hoče povedati. Njegova sodba je objektivna: za-

šol nimajo. To vnebovpijoče stanje je ožigosal že gosp. državni poslanec Spinčič v državnem zboru. — Ako torej naši Istrani — Hrvati in Slovenci — nimajo učilnic, kako naj bi potem kot vojaki znali to, česar se niso učili?! — Ni treba torej praviti, na koga da pada vsa krivda. — Naj torej poskrbi slavna vlada, da tudi v slovanskih krajih Istre dobe potrebnih šol, in potem se gotovo pride v okom takim nedostatkom.

Da se v nas temeljito učita zgodovina in zemljepisje, je dobro znano. Saj imamo celo podrobne učne načrte, ki predpisujejo učiteljstvu, kaj naj uče.

Tako n. pr. nahajamo med učnimi slikami tudi ono „Cesar Franc Jožef I.“ v „Tretjem Berilu“. — V isti sliki je natančno opisano, da se je naš cesar dne 24. mal. travna leta 1854. poročil z bavarsko princesinjo Elizabeto. Naši otroci vedo torej, da se je cesarica nazivala Elizabeta. Dalje nahajamo v ti sliki, da je v krvavi bitki pri Novari slavno premagal Italijane junak Radecky; torej znajo, kaj je bil Radecky. — Baš tako vidimo v omenjeni sliki, da je pri Kustoci zmagal nadvojvoda Albrecht in pri Visu admiral Tegetthof. Vse to znajo naši otroci, znajo naši dečki in znajo naši vojaki. — Saj je v nas celo narodna pesem: „Na Laškem puške pokajo itd.“, ki jo prepeva narod. Dalje se glasi v ti pesmi: „Radecky ima belo glavo, pa vendar na Laško gre ž njo“ itd. In da bi potem naši vojaki ne znali, kdo in kaj je bil Radecky?!

Označene trditve so torej glede Goriškega neosnovane in ovržene; zato svetujemo vojaškim oblastnijam, da v bodoče beležijo zopet število onih vojakov, ki ne znajo čitati in pisati ter gori označenih zgodovinskih stvari, a naj si beležijo tudi kraje dotičnih vojakov in potem zvedo, da so ti ubogi vojaki iz zapuščenih delov slovanske Istre, kjer nimajo šol! Dajte jim torej šol, in vsi taki in enaki nedostatki vam kmalu izginejo!

služena je njegova graja in nepristranska njegova pohvala! Take lastnosti ne dičijo vsakega nadzornika, zato smemo biti zadovoljni, da imamo ravno mi takega, zato zremo s tako otroško zaupnostjo vanj, ker vemo, da imamo v njem najboljšega zaščitnika, ki nam sicer marsikaj v obraz pove, pri tem pa nam le dobro hoče.

Oprostite, slavna gospoda, da govorim najprvo o učiteljskih zadevah in potem šele o šolstvu — a vsak je samemu sebi najbližji.

Omenil sem, da je 10 let le kratka doba za razvitek vseobčnega šolstva. — Za maso občinstva, za lajike, ki ne vedo, kaj se vrši med onimi štirimi stenami, v onih strojnicah, katere zovemo šolske sobe, je prešla ta doba, ne da bi bili zapazili kake izpremembe, kakega napredka našega šolstva. Mi pa, ki smo bili svedoki delovanja našega nadzornika, dobro vemo, v koliko je v teh desetih letih šolstvo napredovalo. V g. prof. Levcu imamo šolnika — veščaka, strokovnjaka, kakoršnjih je le malo na slovenski zemlji. Kakor dober anatom si je razložil stavbo vsega pouka v nje sestojne dele ter proučil vsak del do skrajnosti. Vsako leto se je lotil drugega predmeta ter ga proučil in premlel do zadnjih podrobnosti pri lokalnih

Popotno poročilo.

Spisal **Fr. Levec.**

(Dalje.)

V.

Iz ferdinandejske šole odideva s tovarišem v stalno razstavo učil, ki je nastanjena v palači grofa Herbersteina v Zágati (Sackgasse). Stalno razstavo so takorekoč iz nič ustanovili trije graški učitelji Kmetič, Lochbüchler in Nickl leta 1881. G. nadučitelj Gottfried Nickl, ki je še zdaj nje kustos, mi je razstavo prijazno razkazal ter mi povedal marsikatero zanimivo črtico iz nje zgodovine.

Razstava je nastala tako, da so omenjeni trije učitelji kot osnovalni odbor naprosili vse znane založnike, naj jim pošljejo od vsakega v njih zalogi nasvetlo danega učila po en izvod. Ta izvod ostane v razstavi, dokler se ne proda. Za prodani izvod se tvrdki odpošlje po odštetem popustu izkupiček, in tvrdka pošlje namesto prodanega učila razstavi nov izvod, ki spet ostane v njej, dokler ne najde kupca. Vse znamenite tvrdke srednje Evrope pošiljajo pod temi pogoji razstavi svoja učila, in ta ima vedno na razpolaganje najraznovrstnejših in najnovjših učil. Razen avstrijskih in nemških tvrdk so tukaj zastopani založniki iz Pariza, iz Švice, iz Nizozemskega, iz Danskega, iz Švedskega in Ruskega, tako da podaja razstava jako dober pregled učnih pripomočkov kulturnih narodov evropskih.

Razstava je nastanjena v sedmih sobah I. nadstropja Herbersteinove palače. Delovanje odboru jako olajšuje to, da grof Herbenstein razstavi brezplačno prepušča stanovanje. Vendar je v teh sedmerih sobah nakopičenega toliko šolskega blaga, da je pregled nekoliko oviran in da razstavljeni predmeti ne pridejo tako do veljave, kakor bi prišli v velikih, razsežnih prostorih. Tukaj je, v pravem pomenu besede, do zadnjega kotička vse založeno.

Razstava je razdeljena na sedem oddelkov.

Prva soba je knjižnica in bralnica. Tukaj so graškim učiteljem na razpolaganje različni strokovni listi v

konferencah, kakor tudi pri skupni konferenci. Tako je storil zaporedoma z jezikovnim poukom, z računstvom in z realijami. Pa ne samo s temi glavnimi predmeti, ne — nič manj pozornosti ni obračal na manj važne predmete, kakor so lepomisje, telovadba in risanje. Pri našem kolegi Josinu — če se ne motim — je videl risanje brez stigem. Ugajalo mu je, in drugo leto je risala vsa Ljubljana brez stigem. Ko sem služil še v litijskem okraju, se je trudil tedanji nadzornik Bezlaj, da bi bil uvedel risanje brez stigem, pa se mu ni posrečilo, dasi je imel pri konferencah sam predavanja o tem; in kolikor mi je znano, še sedaj rišejo tam na zvezke s stigmami. Levec je dosegel to takorekoč čez noč; on je hotel, in zgodilo se je, akoravno smo z glavami odkimovali in pravili drug drugemu: „Iz tega ne bo nič; saj on ne ve, kako se risanje poučuje!“ Solze so se celo pretakale ob strogem, neizprosnem povelju, a — šlo je — in sedaj gre prav izborno. Tako je on reorganizoval ves pouk!

Z le njemu lastno energijo izvede vse, česar se loti! Bilo je pred leti, ko me pride g. nadzornik nadzorovat na Barje. Po pouku sva sedela pred šolo. Iz žepa vzame zemljevid ljubljanske okolice in mi jame razkazovati meje

raznih evropskih jezikih. Tu so razstavljeni raznovrstne knjige za šolske in učiteljske knjižnice; podobe in sohe slavnih učiteljev in pedagogov.

Druga soba obsega učila za krščanski nauk, za nemški jezik, za računstvo, glasbo, za nazorni nauk in za otroške vrtce. V tej zbirki so mi najbolj ugajale ruske in švicarske podobe za nadzorni nauk, kažoče razne obrtnike in njih opravila. Fino so izdelane, v živih bojah, in ne preobložene. Posebno primerni pa so modeli raznovrstnega kmetijskega orodja, narejeni po navodilu razstavnega odbora v karlavski jetnišnici. Taki modeli so zlasti potrebni po mestnih šolah, kjer otroci mnogokrat bero imena orodju, ki ga ne poznajo in jim ga je le težko opisati, n. pr. otka, pralica, črtalo, lemež, plužno, statve, kolovrat, preslica itd. Primerilo se mi je n. pr. celo na realki, da v nekem razredu noben učenec ni vedel, kaj je pralica.

V tretji sobi so razstavljeni učila za zemljepis in zgodovino. Tu je videti toliko lepih in primernih zemljevidov, zgodovinskih in zemljepisnih podob, da se človek le težko loči od te sobe. Posebno dobro so zastopana tudi učila za astronomični zemljepis, ki jih večinoma pogrešamo celo na naših srednjih šolah. Pred vsem pa mi je ugajal švedski stekleni nebesni globus z ozvezdjem vsega neba. Seveda, za ljudsko šolo to učilo ni. Cena mu je 70 mark!

V četrti in peti sobi so razstavljeni učila, ki spadajo k fizikalnemu in prirodopisnemu pouku; šesta soba obsega učila za risanje, geometrijo in ženska ročna dela; sedma nam kaže raznovrstno notranjo šolsko opravilo, telovadsko orodje, raznovrstne telovadske igre, klopi in table.

Vsega blaga je toliko, da bi človek potreboval več dni, ko bi ga hotel vsaj povrhu pregledati. Razstavo vodi zdaj poseben odbor, čigar udje so za razstavo posebno zaslužni in delavni graški učitelji in odposlanci tistih korporacij, ki podpirajo razstavo z novčnimi doneski.

Razstava je vsakemu človeku, ki se zanima za šolstvo in njegov napredek, brezplačno dostopna. Zlasti pa imajo javni in zasebni učitelji priliko tukaj spoznavati nova učila in poizkušati njih uporabnost. Odbor pri-

---

mojega šolskega okoliša. „Glejte, tukaj gre meja ob Ljubljanci, tukaj ob tem jarku, potem ob tem potu . . . Glejte, tukaj bi bila nekako sredina vašega šolskega okoliša, in ravno tu bi morala šola stati.“ „Da, da“ — odgovorim, „tukaj bi morala šola stati!“ Mislil sem si pa: „O, pia desideria! — Mož, morebiti boš ti in jaz prej v grobu, preden se bo ta šola zidala!“ Takrat še Levca nisem poznal! — Tri leta kesneje je že stalo krasno poslopje prav na istem mestu, katero mi je bil pokazal s prstom na zemljevidu. V veži tega krasnega šolskega poslopja je spominska plošča in na nji imeni Njega Veličanstva cesarja, nje ekscelence barona Heina, na nji je ime prejšnjega župana, a imena našega nadzornika ni. Izbrisal mi ga je iz napisa, ki sem mu ga poslal v potrdilo — in prav je imel: ponosno poslopje samo ob sebi je velik spominek, ki bode dolgo in dolgo pričal o neutrudljivi delavnosti in o jekleno-trdni volji njegovi, zakaj edino on je bil stvaritelj barjanske šole! (Konec prih.)

reja ob zimskem času predavanja in eksperimente z novimi učili. Vsa učila, ki se dopošiljajo razstavi, se strokovnjaško presodijo in potem ocenijo v časopisu „Erstes österreichisch-ungarisches Lehr- und Lernmittel-Magazin“, ki ga izdaja odbor in prav spretno ureja nadučitelj in občinski svetnik Gottfried Nickl. Časopis izhaja v četrtletnih številkah, po 2 do 3 pole obsežnih, in ne prinaša samo korenitih strokovnjaških ocen o novih učilih, kadar je treba, tudi s podobami, ampak tudi prav dober pregled o šolskih časopisih in o pedagogični literaturi sploh. Na Štajerskem mora biti nanj naročena vsaka šolska in okrajna knjižnica. Tudi c. kr. deželni šolski svet kranjski je pred več leti ta časopis priporočil našim šolam, vendar ga na Kranjskem doslej nisem videl drugod kakor na ljubljanskem učiteljskem. G. Nickl mi je tožil, da se kranjski učitelji jako malo brigajo za ta časopis, in me je prosil, da bi ga vsaj ljubljanskim šolam priporočil, kar storim tem rajši, ker se mi zdi, da bi vsaj vsaka mestna in večrazredna šola ne smela biti brez njega. (Dalje prih.)

XXX. občni zbor „Slovenskega učiteljskega društva“.

(Dalje.)

4. Močnikov spomenik.

Poročevavec Jakob Dimnik pravi, da je „Slovensko učiteljsko društvo“ odkrilo v velikih počitnicah zaslužnemu šolniku, bivšemu uredniku „Učiteljskemu Tovarišu“ in neustrašenemu boritelju na polju narodnega šolstva, rajnkemu Mateju Močniku, v njega rojstni hiši v Zalogu pri Cerkljah na Gorenjskem spominsko ploščo. Kako se je vršila ta lepa slavnost, o tem je že natančno poročal „Učiteljski Tovariš“ in danes ne preostaja drugega, kakor podati račun o dohodkih in stroških. Vseh dohodkov je bilo 77 gld., stroškov pa 26·90 gld.; ostanek 50·10 gld. se je vsled odborovega sklepa dodal glavnici cesarja Franca Jožefa I. ustanovi za učiteljske sirote na Kranjskem. (Sprejeto.)

5. Cesarja Franca Jožefa I. jubilejska ustanova za učiteljske sirote na Kranjskem.

O ti ustanovi je poročal g. Jakob Dimnik nekako takole:

Slavni zbor! Prav danes tri leta sem poročal v imenu odbora „Slovenskega učiteljskega društva“, kako bi praznovali vladarsko 50letnico Nj. Veličanstva cesarja Franca Jožefa I. Stavil sem predlog, da bi v spomin na ta redki avstrijski praznik zbirali med sabo prostovoljnih darov za ustanovo, ki naj se imenuje „Cesarja Franca Jožefa I. jubilejska ustanova za učiteljske sirote na Kranjskem.“ Povedal sem tudi, kako naj bi nabirali te prostovoljne darove. Predlog je bil sprejet enoglasno in z velikim navdušenjem. Temu je živa priča in najlepši dokaz vložna knjižica mestne hranilnice ljubljanske, številka 16658, na kateri je naloženih danes **1292·10 gld.** To je lepa vsota, ki dela čast „Slovenskemu učiteljskemu društvu“ ter je najlepše izpričalo naše vdanosti, ljubezni in zvestobe do presvetlega vladarja in je obenem tudi najlepši dokaz pravega avstrijskega patrijotizma, s katerim je prešinjeno in navdahnjeno vse kranjsko učiteljstvo. Izvemši 50 gld., katere je nam daroval presvetli knez

in škof ljubljanski, dr. Anton Bonaventura Jeglič, ki sem jih, kakor sem že naznanil v našem listu, dodal glavnici te ustanove, smo to lepo vsoto zložili od odtegljajev od naših že itak skromnih dohodkov, in prav ta okolnost daje ti naši ustanovni še večjo vrednost in veljavo.

Zanimalo bo bržkone marsikoga, koliko so prispevali posamezni okraji za ustanovo. Izračunil sem pa to le bolj približno in ne do pičice natančno:

1.) V Ljubljani se je nabralo 455 gld.; 2.) v postojnskem okraju 200 gld.; 3.) v kranjskem okraju 190 gld.; 4.) v kočevskem okraju 100 gld.; 5.) v ljubljanski okolici 70 gld.; 6.) v kamniškem okraju 55 gld.; 7.) v logaškem okraju 41 gld.; 8.) v krškem okraju 38 gld.; 9.) v litijskem okraju 25 gld.; 10.) v radovljiškem okraju 24 gld.; 11.) v črnomaljskem okraju 21 gld.; 12.) v novomeškem okraju 20 gld.

Zaželeni smoter smo torej dosegli. Danes si usojam predlagati še, kako naj se nadalje ravna z ustanovo in sicer:

1.) Odboru se naroča, da takoj izposluje dovoljenje, da sme nositi ta ustanova Najvišje ime „Cesarja Franca Jožefa I. jubilejska ustanova za učiteljske sirote na Kranjskem.“

2.) Ko se doseže to dovoljenje, se ustanova takoj izroči „Društvu za zgradbo učiteljskega konvikta“.

3.) Oficijelno pobiranje darov z novim letom preneha, vendar se v povišanje glavnice velikodušnosti ne bodo stavile meje.

4.) Za povišanje glavnice se obrni odbor „Slovenskega učiteljskega društva“ na podstavi sklepa občnega zbora z dne 28. grudna 1895. l. s prošnjo na veleslavni deželni zbor kranjski in na slavno kranjsko hranilnico.

5.) Ustanova naj se razpiše pričetkom šolskega leta ter odda v spomin na 50letnico Nj. Veličanstva cesarja Franca Jožefa I. vselej meseca listopada, izplača pa dne 2. grudna dotičnega leta, ko je bila ustanova razpisana.

6.) Ustanova velja za ljudske, srednje in visoke šole, izvzemši bogoslovje, ne oziraje se na kraj, kje dotičnik študira.

7.) Ustanovo uživa prosivec toliko časa, da se izšola; če je pa dobil dotičnik med tem dvojko v npravnosti ali napredku, se mu ustanova odvzame in znova razpiše.

8.) Glede nalaganja glavnice in porabe obresti velja sklep občnega zbora „Slov. učit. društva“ z dne 28. grudna 1895. l, ki se glasi:

„Dve tretjini obresti, katere bo dajala ta glavnica, se porabita vsako leto za ustanove in ena tretjina se pa priloži h glavnici.“

9.) Ta sklep velja tudi glede visokosti in števila ustanov, ki se glasi:

„Visokost in število ustanov določi odbor „Društva za zgradbo učiteljskega konvikta v Ljubljani“.

10.) Glede oddaje ustanov veljajo tudi sklepi občnega zbora „Slov. učit. društva“ z dne 28. grudna 1895. leta, ki se glase:

Pravico do teh ustanov imajo:

1.) Učiteljske sirote po očetu in materi; v pomanjkanju teh

2.) učiteljske sirote po očetu; v pomanjkanju teh

3.) učiteljske sirote po materi; v pomanjkanju teh

4.) učiteljski otroci sploh.

(Vsi predlogi so bili enoglasno sprejeti.)

(Dalje prih.)

Kulturne slike s Kranjskega.

Spisal Jos. Ciperle.

29. Nasledki turških bojev.

Brez poguma niso nikdar bili Slovenci. To je znano prijatelju in neprijatelju. Da je imel nekoč, ko še ni pil žganih pijač in cikoriije, tudi silnejše pesti nego dandanes, o tem so se pa prepričevali zapored vsi narodi, ki so se podajali v boj s Slovenci. Toda dandanes je pri nas tako kakor pri vseh narodih evropskih. Telesne in duševne sile propadajo povsod, in če se ne prenove narodi z boljšo vzgojo in boljšo hrano, ne bode izostal njihov popoln propad.

Da so imeli v začetku Turki pri nas mnogo uspeha, je bilo krivo le to, da niso bili naši pradedje pripravljene za boj. Kakor blisk se je prikazal Turek tu ali tam, kakor blisk je moril in žgal in kakor blisk je zopet odšel. Ko so videli Slovenci, da Turki le prihajajo in le prihajajo, so se jeli oroževati, in če drugega niso imeli, so si napravili iz najtršega lesa tolkač ali pa močen, z dolgimi žreblji na koncu obit porat.

Tudi za to so skrbeli, da jih niso več iznenadili Turki. Ko so se bližali kakemu slovenskemu selu, so ljudje zažgali na najbližjem hribu tako imenovano gromado. Po nemško se imenuje gromada Kreidfeuer iz španskega „crido“ in italijanskega „grido“. Prebivavci sosednjih krajev so vedeli, kaj pomeni to, in zažigali zopet na bližnjih holmih gromade. Tako je šlo to znamenje od hriba do hriba po vsem Kranjskem in še dalje. Po vsi deželi so zvedeli na takov način v kratkem napad Turkov, in tako je bilo tudi mogoče hiteti tja, kjer je pretela turška nevarnost.

Sicer so se pa tudi že mnogokrat posamične vasi ubranile Turkov. Slovenci so jeli namreč obdajati z zidovji pokopališča, ki so jih imenovali tabore. Še dandanes so temu priča mnoge vasi in razvaline, ki se imenujejo „tabor“. Kadar so naznanile goreče gromade po holmih prihod Turkov, so takoj znesli ljudje vse svoje blago na pokopališče, žene in otroci so šli v cerkev molit, možje pa so se postavili za ozidje, katero so branili srčno, saj jim je bilo znano, da ne preti samo njim smrt, ako pridero Turki v tabor, ampak tudi njihovim ženam in otrokom. A tudi ženske so morale prijemati dostikrat za orožje, ako so napadli Turki kako hišo, kjer ni bilo slučajno moža doma.

Po Notranjskem in Dolenjskem so se prebivavci skrivali z živino in blagom v podzemeljske jame in votline.

30. Kmet in grajščak.

Jako pohlevna duša je moral biti nekoč naš kmet. Stoletja in stoletja je delal rad ali nerad — pa saj ga potem ni nihče vprašal — a vendar pridno tlako svojim priseljenim gospodarjem. Stoletja in stoletja je dajal rad ali nerad, a vendar vselej točno naloženi mu davek. Kaj

pa je imel od vsega tega? Pravice toliko kot nobene, dolžnosti pa poln pehar. Njegovi gospodarji so pili in jedli, se mastili in debelili ob njegovih žuljih; on se je pa krmil z najpreprostejšo hrano. Toda še v to ni imel dostikrat časa. Delati je moral namreč dostikrat toliko, da res ni imel časa jesti. In tlaka je prihajala od leta do leta večja in težavnejša. Kmalu ni bilo grajščakom več dosti, da so upregali po par dni v tednu kmete v svoj jarem, zmeraj so jim po več dni nakladali tlake. Zaradi tega je zanemarjal kmet svoja zemljišča, ta mu niso mogla dajati več dovolj užitka. Davka je pa moral plačevati tudi vedno več in več.

Toda kaj je imel kmet od vsega tega? Rečeno mu je bilo pač: „Kmet, le delaj pridno, le delaj in plačuj pridno. Zato bomo pa mi, tvoji gospodje, branili tebe, tvojo družino in tvojo posest, ako pride sovražnik v deželo. Niti enega lasu ti ne bomo pustili skriviti!“ — Ako je prišel res sovražnik, ko je prišel največi sovražnik Turek na Kranjsko, takrat so se pač ti gospodje dostikrat prav hrabro poskrili po svojih gradovih, češ, kmet naj se sam lasa in praska s Turčinom. Dostikat je komaj strogo cesarjevo povelje spravilo grajščake v boj. Seve, če je bil potem potolčen Turek, se je zasvetilo v strašnem lesku in blesku ime tega ali onega grajskega gospoda, je prišlo v listine, prišlo v zgodovino in nerazsodni ljudje res mislijo še dandanes, da bi brez Turjačanov, Kacijanarjev, gospodov Višnjegorskih in drugih Slovenci nikdar ne bili odbili Turkov. Toda kolikokrat so morali naši kmetje brez teh junakov odganjati Turka, o tem pa ne pove nobena listina in nobena zgodovina.

Zraven tega so pa prihajali gospodje grajščaki od leta do leta finejši. Proti kmetu seve ne. Pripoveduje se celo, da so upregali kmete celo pred plug, da se konjem ni bilo treba toliko napenjati. Da, konj je preplemenita žival za plug, kmet je ravno tako pripraven. Finejši so bili na drug način. Kakor še dandanes pošilja naš kmet svoje sinove v mesta, da se tam politirajo, tako so hodili grajščaki takrat sami v mesta — se politirat. V mestih se pač niso učili brati in pisati; branje in pisanje jim je bila vedno španska vas. A v mestih se je ložje popijalo in zapravljalo. Saj so razpolagali vedno z neštevilnimi kmetiškimi žulji. Takov okus imajo tudi še današnji plemenitaži, samo k sreči nimajo več kmetiških žuljev. Kmet ne nosi sedaj več svoje imovine v grad, ampak naravnost v davkarijo. To je pač za kmeta eno, a za grajščaka ni. Toda z navdušenjem ni hodil ne v grad in ne hodi tudi v davkarijo.

(Dalje prih.)

Jubilejska samopomoč.

Boncem prosinca t. l. je potekel čas brezpogojnega pristopa k društvu „Jubilejska samopomoč“ (§ 7. lit. a, b, c, d društvenih pravil.)

Od 1. svečna t. l. se bode ravnalo po § 7. lit. e, ki se glasi:

„Po preteku tega časa pa se sprejmo v društvo le oni, ki še niso stari 45 let in se izkažejo z veljavnim zdravniškim izprijčalom, da so zdravi. Ti, pozneje v društvo vstopivši društveniki doplačajo tolikokrat po 2 K, kolikor slučajev smrti je bilo med društveniki od ustanovitve društva, oziroma od njihovega stalnega nameščenja.“

Samo ob sebi je umevno, da vsi drugi odstavki tega paragrafa (lit. f, g, h, i) obdrže svojo veljavo.

Vsak ud je vplačal:

Vstopnine . . . K 1 (§ 6. lit. a)

Členarine . . . „ 2 (§ 4. lit. a)

Poštne . . . „ 0-20

Skupaj . . . K 3-20,

kakor je to zahtevalo „Povabilo k pristopu“. („Potnik“ 19. št. leta 1898. in „Učiteljski Tovariš“ 29. št. leta 1898.)

Povabilo je bilo tiskano meseca vinotoka, in takrat so bili veljavni navedeni zneski.

Le počasi so se oglašali p. n. členu; šele mesec prosinca je prinesel največji kontingent, da je število členov narastlo na 179. Ker pa je s 1. svečnom t. l. treba vpoštrevati § 5, ki veli:

a) Da more društvo izpolnovati svoje dolžnosti, četudi se hitro ponavljajo slučajji smrti, se ustanovi rezervna podporna zaloga.

b) V to plača vsak društvenik meseca svečna vsakega leta 2 K; . . . bi bilo umestno, da so gospodje, kateri so koncem prosinca pristopili, tudi one 2 K za rezervni zaklad priložili ter mesto 3-2 K poslali 5-2 K ter si s tem prihranili poštino. Ker se pa to ni zgodilo, prosimo p. n. gospode društvenike, naj blagovoli to storiti tekom meseca svečna.

Društveniki, ki so meseca vinotoka in listopada vstopili, niso prejeli društvenih pravil, zato ker ni bilo denarja za tiskovine. Ako bi jih ravno želeli, prosimo uljudno, da nam to sporoče.

Vsem p. n. društvenikom so se doposlali sprejemni listi; če ga kdo ni prejel, prosimo, da to naznani odboru „Jubilejske samopomoči“.

V Ljubljani, 3. svečna 1899.

A. Kleč, t. č. predsednik.

Književnost in umetnost.

Novi zemljevidi. V zadnji številki našega lista smo omenili, da sta izšla v zalogi Ed. Hölzel-a na Dunaju (IV./2 Luisengasse 5) dva že željno pričakovana slovenska zemljevida in sicer a) Vincenc Haardtov „Nastenski zemljevid polut“. Za porabo v slovenskih šolah priredil prof. Fr. Orožen in b) Vincenc Haardtov „Nastenski zemljevid Evrope“. Za porabo v slovenskih šolah priredil prof. Fr. Orožen. Oba zemljevida je visoko naučno ministrstvo z razpisom z dne 22. grudnia 1898 štev. 32.323 odobrilo za porabo na občin ljudskih in meščanskih šolah in na učiteljskih s slovenskim učnim jezikom. Nastenski zemljevid polut velja na platno napet z mapo 9 gld., s palicami pa 10 gld. Zemljevid Evrope pa stane na platno napet z mapo 7-50 gld. in s palicami pa 8-50 gld. Da sta zemljevida v vsakem oziru izvrstna, v to sta nam porok Ed. Hölzelov geografični zavod in pa prof. Fr. Orožen, zato nam tudi ni treba zemljevidov nadržneje ocenjevati. Rečemo le, da je bil res že zadnji čas, da dobe naše slovenske šole tudi slovenske zemljevide. Saj je bila pa tudi velika muka za naše slovenske učence, ki so se morali na nemškem zemljevidu učiti zemljepisju v slovenskem jeziku. Temu velikemu nedostatku na našem šolskem polju sta storila konec gg. Hölzel in Orožen, za kar ju zahvaljamo kar najtopleje; slavna šolska vodstva vseh slovenskih šol pa pozivljemo, da pokažejo to zahvalo in hvaležnost tudi v dejanju ter si čim preje nabavijo do sedaj izišle slovenske nastenske zemljevide polut, Evropo in Palestino. V kratkem izide

v Hölzelovem zavodu tudi Orožen-Rutarjev slovenski nastenski zemljevid Avstrijske-ogrske države in Orožen-Rutarjev slovenski ljudskošolski atlas. Tako bomo polagoma preskrbljeni Slovenci na tem polju z najpotrebnejšimi učili, kakoršne imajo Hrvatje, Čehi in Poljaki že davno.

„Voščilni listi“ za novo leto, godove in rojstne dneve. Tako se zove knjižica, katero je izdal J. Giontini v Ljubljani ter je namenjena slovenski mladini. Cena 24 kr. po pošti 27 kr. Ker je Tomšičeva voščilna knjižica že pošla, zato so ti „voščilni listi“ dobrodošli in jih toplo priporočamo za šolarske knjižnice.

„Stavbni črteži s proračuni in kratek nauk o projekcijskem, situacijskem in perspektivnem risanju.“ Z 71 podobami pojasnil J. Bezljaj, strokovni učitelj na meščanski šoli v Krškem. Tisk „Narodne Tiskarne“. Tak je naslov najnovejši knjigi, katero je izdalo „Pedagogičsko društvo“ z nastopno vsebino: I. Nauk o projekcijah. II. Stavbni črteži: a) Posamni hišni deli. b) Najvažnejša stavbna pravila. c) Črtež skladišča s proračunom. d) Črtež enonastopne hiše. e) Razvrstitev dela pri stavbah. f) Nekatere posebnosti slovenskih stavb. g) O obrabi, trajnosti in ohranitvi poslopij. III. O situacijskih črtežih s planom Ljubljane in Krškega. IV. Nekoliko naukov o senci. V. O perspektivi. Ta navod je v prvi vrsti namenjen stavbnim obrtnikom in kot učni pripomoček obrtno-nadaljevalnim šolam, prav poraben je pa tudi za urade (posebno občinske in zavarovalne). Cena 1 gld. s poštino vred. Narочи se pri odboru v Krškem in v knjigarni g. Schwentnerja v Ljubljani. Udom, ki so plačali letnino za l. 1899., se dopošlje v kratkem po pošti. Cenjeno učiteljstvo se prosi, naj blagovoli podpirati odbor pri razprodaji, da se poravnajo tiskarski stroški.

Naši dopisi.

Z Goriškega. (Kogar bogovi sovražé . . .) Dolgo vrsto let je zaman prosilo učiteljstvo na Goriškem primernega izboljšanja plač. Prosvenci so osiveli ob samih prošnjah. S plačo navadnih uradnih slug morajo v pokoj, ko so opešali v težavni službi. Nekaj let je zavračeval deželni zbor unisono prošnje z izgovorom, da so v deželi slabe letine. Ko se je ta fraza obrabila, so se izročevale prošnje zopet unisono deželnemu odboru „per studii et riferta“. Dolgoletnim študijam nasledek je bila „riferta“ taka, da so se dvanajstine izpremenile v desetine, po slovensko rečeno, da se je učiteljstvu po zvižaji zakonodajcev z levico vzelo, kar se mu je dalo z desnico. Tolažilo — bolje slepilo — se je ubogo učiteljstvo z obljubo, da se uporabi deželna doklada zemljiške odveze za primerno izboljšanje. Ko pa je prišel čas za to, so zopet pozabili unisono na dano obljubo. Deželna doklada za zemljiško odvezo je sicer prenehala, a ni se uporabila za izboljšanje učiteljskih plač, kakor se je obljubljal. Nato so slovenski poslanci začeli gosti na strune, med katerimi se ena zove deželni šolski zalog, to je na strune, katerih glas je Lahom tako nasproten, da se mu nečejo privaditi. Godba laških poslancev je zapodila slovenske iz zbornice; nastopila je abstinenca na slovenski strani. Ko se je vlada končno privadila glasov slovenskih poslancev ter predložila načrt zakona o nekakem deželnem šolskem zalogu, pa so zbežali Lah iz zbornice ter nastopili pot abstinence. Učiteljstvo pa čakaj s praznimi rokami in poslušaj lepo godbo ter se tolaži, da se razmere kako razvozlaajo. V takem obupnem čakanju se je oprijelo misli, da bi si pri najvišjem mestu poiskalo pomoči. Zaman! Slovenski listi beležijo za učiteljstvo obupno vest, da vlada ni priporočila Njeg. Veličanstvu, da bi sprejelo učiteljstvo v avdijenci . . .*)

*) Kakor čujemo, avdijenca ni odklonjena; prav te dni se pripravljajo predsedniki vseh štirih avstrijskih učiteljskih zavez, da v posebni spomenici predložijo Nj. Veličanstvu cesarju, ministrskemu predsedniku in naučnemu ministru želje vsega avstrijskega učiteljstva glede regulacije plač.

Uredn.

Cesarski jubilej nam je prinesel zares razočaranje za razočaranjem. Vsak praktikant pri kakem ces. kr. uradu je dobil jubilejsko svetinjo, le učitelj ne; celo vsak poštar, ki nima druge zasluge, kakor da je položil par stotakov, ko je prevzel malo pošto na deželi, kjer mu službo opravlja bore odpravnik, se ponaša s svetinjo, le učitelj je zapostavljen.)*

Državni zakon je že sprejel zakonski načrt, da se izboljšajo plače državnih uslužbencev, a učiteljstvo nima niti upanja, da bi doseglo, kar drugi že imajo.

Mesto izboljšanih plač in mesto jubilejskih svetinj je dobilo učiteljstvo celega Primorskega neko okrožnico**), ki ga uprav sramoti. Vojaška oblastnija je naznanila c. kr. deželnemu šolskemu svetu, da so se pokazali vojaški novinci s Primorskega kot nevedneži. Dobro vemò, da so isti doma iz tožne Istre, kjer je dežela po večini še brez sol, in vendar se je okrožnica doposlala — menda kot jubilejsko darilo — vsem vodstvom ljudskih šol na Primorskem, torej tudi na Goriškem, kjer je šolstvo dobro urejeno vključno z zanemarjenemu učiteljstvu. V Trstu imamo deželnega šolskega nadzornika, ki je bil odlikovan z viteštvom za zasluge na šolskem polju. V Gorici pa imamo okrajnega šolskega nadzornika, ki je bil odlikovan z naslovom cesarskega svetnika za dobro urejeno šolstvo. Za šolo so res skrbeli naši odlikovanci, a za učitelja, ki je kakor živinče delal v šoli in zunaj nje, pa se ni zmenil nihče. Delaj, trpi pa molči, to je geslo, ki velja pri nas. Ako pa nočeš tako, pa s palico nad te.

Vojaško poveljništvo je imelo, ko je odposlalo izkaz nevednežev s Primorskega, opomniti na merodajnem mestu, naj se odstranijo kričeče razmere na šolskem polju. Iz državnega zbora bi mu moralo biti znano, kakšne tožne razmere vladajo v Istri.

Deželni šolski svet, mesto da je odposlal okrožnico na okrajne šolske svete, se je imel obrniti tja, kjer bi zamogli odpomoči krivičnim razmeram. Končno se je odstopila vsa zadeva vodstvom šol, da v prihodnje boljše skrbe za pouk. Narobe svet! Kogar bogovi sovražé . . .

Visoka vlada je obljubila goriškemu deželnemu zboru, da bode doprinašala za šolske potrebščine neki prispevek, ako se ustanovi deželni šolski zalog. Zdaj, ko ni upanja, da bi se sprejel tak načrt zakona, ali bi ne bilo edino prav, ko bi vlada razdelila svoj prispevek med okrajne šolske zaloge s pristavkom, da se podele učiteljstvu nagrade, in to toliko časa, dokler ne bi bil sprejet deželni šolski zalog?

Tem potom se obračamo do deželnih in državnih naših poslancev, da bi oni izposlovali pri vladi, da obljubljeni prispevek izplača okrajem z naročilom, da se na tak način vsaj začasno pomaga bednemu učiteljstvu. Bog ve, ali imajo naši poslanci toliko srca za nas, da nam uslišijo to prošnjo? Bog ve, ali bi vlada bila toliko naklonjena učiteljstvu, da bi nam to storila?

Kam naj se obrnemo, da dosežemo kako drobtinico? Odprta nam je edina pot med obupance . . . Deželi tlačanim brez upanja, dršavi enako! Tako se godi le onim, kogar bogovi sovražé . . .

Vestnik.

Cesarja Franca Jožefa I. jubilejska ustanova za učiteljske sirote na Kranjskem: Gosp. Miha Kalan, nadučitelj v Št. Petru na Notranjskem, 1-80 gld.

*) Kako je učiteljstvo žaljeno, da se naš stan ob takih prilikah prezira, nam je priča ta-le slučaj: Tovariš, vzoren učitelj, ki je te dni prebil v Gradeu izpit za sodnijskega kancelista, nam piše: „Pri „nas“ ni nič; uboge pare smo; učitelj, ki vzgaja državi podanike, ne dobi spominke svetinje na Onega, kateremu služi; učitelj-vojak, ki mora biti slednji trenutek pripravljen, zapustiti svojo družino in iti v boj za cesarja in domovino, ne sme dobiti spomina na Onega, čegar klicu bi sledil; učitelj, ki daje deželi domoljube, državi pa zveste podanike, ta učitelj, ki dan na dan uči vse za vero, dom, cesarja, ne sme niti pred svojega cesarja. In potem pa bodi učitelj!“

Uredn.

**) Glej današnji uvodni članek!

Uredn.

Učiteljski konvikt: Obresti od delnice I. Narodnega doma v Rudolfovem za l. 1897. 1-28 gl.; gosp. Rudolf Piš, učitelj v Cerknici, na knj. kr. podr. št. 120 7-50 gl.; g. Josip Čerin, učitelj v Zagorji ob Savi, na knj. kr. podr. št. 227 7 gl.

J. Dimnik,
blagajnik.

Častno svetinjo za 40 letno zvesto službovanje je prejel g. P. Gross, nadučitelj v Zagorju ob Savi.

Osobne vesti. Imenovani so: G. Anton Cirman v Poljanah nadučitelj v Dobrničah, gđ. Gizela Ekel za učiteljico v Kočevje, gg. Andrej Rape v Olševku in Jožef Svetlič v Škofji Loki, definitivnima učiteljema na sedanjih mestih. V drugi plačilni razred sta bila pomaknjena gg. Ivan Gantar, nadučitelj v Čatežu, in Julij Flis, učitelj v Škofji Loki, v tretji plačilni razred pa gg. Jos. Bizilj v Pečah in Fran Ivanec v Senožečah.

Jubilejsko leto. Vatikanski listi poročajo, da hoče Leon XIII. proklamirati l. 1900. za jubilejsko leto, ki bo trajalo od božiča 1899. l. do božiča 1900. l. Prvo jubilejsko leto je bilo l. 1300. (pod Bonifacijem VIII.), zadnje pa l. 1855. (pod Pijem IX.)

Novo učilo za ljudske šole. Naučno ministrstvo je odobrilo „Zemljepisni atlas“ za ljudske šole s slovenskim učnim jezikom. Izdanje I. v sedmih zemljevidih, ki sta ga sestavila prof. Simon Rutar in prof. Frančišek Orožen. Ta atlas je založil in izdelal Ed. Hölzel na Dunaju in stane 30 kr.

Umrl je dne 5. svečna zjutraj v Vačah vpokojeni nadučitelj g. Fran Peruci star 75 let. Pokojnik je svoj čas poleg svoje službe tudi marljivo iskal prazgodovinske stvari v okolici Vaški in si pridobil velikih zaslug za kranjski deželni muzej.

Razpisane službe v kranjskem okraju: nadučiteljsko mesto na dvorazrednici v Poljanah nad Škofjo Loko; nadučiteljsko mesto na dvorazrednici v Št. Juriju pri Kranju in učiteljsko mesto na štirirazrednici v Tržiču; ta služba je v zvezi z lepim postranskim zaslužkom s poukom na tamošnji obrtni nadaljevalni šoli. Prošnje za te službe je vlagati do dne 1. sušca pri ces. kr. okrajnem šolskem svetu v Kranju.

Za jetične. Pred kratkim se je poročalo, da se je obnesla elektrika kot zmagonosna morivka tuberkelnih bacilov. Prof. dr. Landerer v Stuttgartu pa je znašel novo sredstvo zoper jetiko. To se zove cimetova kislina, ki se vcepi v bolnikovo kri aseptično. Imenovani zdravnik je baje na ta način ozdravil že mnogo jetičnih.

Obletnica smrti prestolonaslednika Rudolfa. Dne 30. m. m. je minulo 10 let od smrti cesarjeviča Rudolfa. Vladarska rodovina je obiskala ta dan kapucinsko cerkev. Med drugimi je dal tudi nemški cesar položiti krasen venec na krsto prestolonaslednika.

II. shod slovanskih časnikarjev se bode vršil tekoče leto v Lvovu. Pri ti priliki se namerava osnovati slovanski dopisovalni urad, da ne bo nemški tak zavod trosil laži po svetu o Slovanih.

Učiteljsko gibanje. Češki in nemški ljudski učitelji so se dogovorili na skupno postopanje za izboljšanje svojih plač. V kratkem prirede v Lovešicah skupen shod. Narodno-politične stvari so popolnoma izključene. Češke nemške učitelje naj si vzamejo za zgled štajerski nemški učitelji. Že večkrat smo poudarjali in to poudarjamo tudi danes, da bomo avstrijski učitelji prišli le tedaj do zaželenega smotra — v prvi vrsti do izboljšanja plač — če bomo vsi — brez razlike narodnosti — hodili z roko v roki. Avstrijski učitelji smol! To bodi naše geslo. Te besede imejmo zapisane na svojem praporu in — zmaga mora biti naša. V ta namen bi bilo pa umestno, da si ustanovimo zavezo avstrijskih učiteljskih društev, iz katere bi morale biti pa popolnoma izključene narodno-politične stvari.

To vprašanje priporočamo predsedniku naše „Zaveze“, da jo sproži pri predsednikih češke, nemške in poljske učiteljske zveze ob priliki sestanka na Dunaju, ko gredo k avdijenci k cesarju, ministrskemu predsedniku itd.

Dunaj, 6. prosinca. Deputacija slovenskega učiteljstva goriškega in istrskega je bila pod vodstvom dr. Gregorčiča pri Thunu in Bylandtu prav prijazno sprejeta. Izražene težnje so se zdele ministroma opravičene in oba sta izrazila svojo naklonjenost. Tudi dr. Kaizlov tajnik je govoril je deputacijo jako ljubeznivo. V deputaciji so bili 4 zastopniki Goriške in 2 zastopnika Istre.

Iz dr. Tavčarjevega govora na volilnem shodu v Krškem. Običajno je, da se naši poslanci spominjajo na volilnih shodih tudi šolstva; žal, da ne vsi v prijaznem zmislu. Dočim iščejo nekateri poslanci svoje popularnosti v tem, da našemu kmetu pripovedujejo, koliko nam šolstvo „požre“, imamo pa, hvala Bogu, tudi mnogo takih poslancev, ki se pred svojimi volivci ne boje, zagovarjati potrebe in koristi ljudskega šolstva. Med te ljudsko-šolske prijatelje gre tudi gosp. dr. Ivan Tavčar. Ta vrli in velezaslužni poslanec je na volilnem shodu v Krškem dne 4. t. m. glede šolstva govoril tako-le:

Pač pa je narodna napredna stranka prepričana, da se tudi na gospodarskem polju stori največi korak k napredku, če se da ljudstvu dobro in primerno šolstvo. Šolstva smo se v deželnem zboru vedno z največjo ljubeznijo oklepali, dobro vedoč, da je to skoraj edino, na kar opiramo svoje upe, kadar si predočujemo bodočnost svoje narodnosti in pa bodočnost slovenskega naroda sploh. Vzemite nam šolstvo, potem ste nam vzeli tudi našo narodnost, vzemite šolstvo slovenskemu kmetu, potem ga imamo tam, kjer ga nočemo imeti. To se pravi, kmet brez šole je kakor ovca, ki vedno tava za svojim vodnikom. Tak kmet pa ni naš vzor, in sem bil zategadelj v deželnem zboru kakor tudi v deželnem odboru gorak zagovornik ljudskega šolstva in naših učiteljev, ki so slabo plačani tlačani slovenskega naroda, pri tem pa vendar najboljši delavci našega slovenskega naroda! (Burno pritrdjevanje.)

Volitve v krajni šolski svet. Upravno sodišče je razsodilo o neki pritožbi, da je število zastopnikov občin v krajni šolski svet določiti po razmerju vsega predpisane davka v občini, všteti tudi onega virilistov.

Slike proti — pijančevanju. Belgijski minister notranjih del hoče ljudstvo odvracati od pijančevanja, in sicer z lepa. V ta namen je razpisal nagrado za štiri slike, katere bi odvracale svet od alkohola. Prva slika naj bi predstavljala obitelj samih pijancev, druga zopet nasprotno: rodbino, katera se varuje pitja. Tretja slika naj bi kazala notranjost človeka v najhujšem štadiju pijanstva, četrta pa notranjost treznega človeka. Za vsako najboljšo sliko dobi slikar tisoč frankov. Te slike bodo potem dali pomnožiti s kromolitnimi fotografijami in država jih bode razstavila na vseh javnih prostorih.

O naši pokojni cesarici. Ko je bila lani ranjka naša cesarica v Kissingu, kjer si je iskala zdravja, se je šla večkrat izprehajati po svoji navadi večinoma čisto sama v bližnjo okolico. Na enem takem izprehodu pa sreča cesarica neko revno, kakih 12 let staro deklico, ki je nesla težko butaro drv domov. Polna milosrčnosti reče cesarica deklici: „To je preteško zate; vzemi najprvo polovico in drugo polovico pozneje“ — „To ne gre“, de deklica, „zakaj med tem, ko bodem nesla jaz polovico drv domov, mi bodo vse drugo pokradli.“ — „Torej dobro“, meni dobrotna vladarica, „jaz bodem tukaj toliko časa varovala ostala drva.“ Kakor je rekla, je storila; in ko je prišla deklica še po drva, je dobila od ljubeznive cesarice še denarno podporo.

Razpis služeb. V okraju se razpisujejo sledeče službe:

1. Mesto definitivnega učitelja-voditelja na novo ustanovljeni enorazrednici na Vrsnem,
2. mesto začasnega potovalnega učitelja na novo ustanovljeni šoli Logje-Robodišče,
3. mesto začasnega potovalnega učitelja na podružnici v Ušniku.

S temi službami so združeni dohodki, določeni v deželni postavi z dne 10. listopada 1896. št. 30.

Potovalni učitelj dobi še letnih 120 gl. potnine.

Prosivci iz drugega okraja imajo dodati prošnji razen izpričeval tudi zdravniško izpričevalo in jo doposlati v določeni postavni dobi po svoji predstojni šolski oblasti.

C. kr. okrajni šolski svet v Tolminu,
dne 16. grudna 1898.

Predsednik: *Marenzi*.

Nekaj gimnazijske statistike. V preteklem šolskem letu je bilo v Avstriji 196 gimnazij, in sicer največ, 57, na Češkem, 30 v Galiciji, 28 v Nižji Avstriji, 25 na Moravskem, 11 na Tirolskem s Predarlško; 8 na Štajerskem, 7 v Šleziji, 6 v Zgornji Avstriji, po 5 na Kranjskem, Primorskem in v Dalmaciji, 4 v Bukovini, 3 na Koroškem, 2 na Solnograškem. Od teh gimnazij jih je bilo 163 velikih, 17 malih, 13 realnih in velikih, 3 realne. — Vzdržavala je največ teh gimnazij država, namreč 151; 13 redovi, 10 mesta, 9 dežele, 7 zasebniki, 4 škofije, 2 zakladi. — Po jeziku je bilo 105 gimnazij nemških, 45 čeških, 25 poljskih, 11 dvojezičnih, po 4 laške in srbsko-hrvatske, 2 rusinski — torej nobena čisto slovensko in več kot polovica popolnoma nemških.

Kako so bile lani gimnazije obiskovane? Vse gimnazije so šteje lani 64.653 učencev; največ, 16.441 v Galiciji, 14.415 na Češkem, 8.921 v Nižji Avstriji, 7.266 na Moravskem, 3099 na Tirolskem s Predarlško, 2.675 na Štajerskem, 2.256 v Bukovini, 1.822 v Šleziji, 1.821 na Primorskem, 1.668 na Kranjskem, 1.662 v Zgornji Avstriji, 1.338 v Dalmaciji, 799 na Koroškem, 491 na Solnograškem. Najboljše obiskovane gimnazije ima Bukovina, kjer pride na vsak zavod 564 učencev, v Galiciji 548, na Primorskem 364, na Kranjskem in Štajerskem po 334, v Nižji Avstriji 319, na Moravskem 291, na Tirolskem s Predarlško 282, v Zgornji Avstriji 277, v Dalmaciji 268, na Koroškem 266, v Šleziji 260, na Češkem 253, na Solnograškem 246.

Slavno uredništvo! Vsled sklepa deželnega zbora v seji povodom regulacije učiteljskih plač se je sklenilo izplačati $\frac{1}{2}$ draginjske doklade v znesku 25 gld. dne 1. mal. srpana, ostanek pa 1. grudna. Iz besedila poročevalčevega sklepamo, da dobe ostanek draginjske doklade vsi učitelji IV. plačilnega razreda, ker niso dosegli v letu 1898. plače 500 gld. Kje tiči vzrok?

Več učiteljev IV. plačilnega razreda.

Prva jugoslovska tiskarna. Protestantje so imeli 1. 1479. v Ljubljani svojo tiskarno. Neki Hans Manel je bil prvi tiskar na slovenskih tleh. To je znano, ni pa občno znano, da je grajščak iz Savinske doline, Hans Ungnad ustanovil v Urahu na Würtemberškem, kjer je bil Primož Trubar župnik, še prej in ponajveč na svoje troške tiskarno in sicer za tisk sv. pisma v slovenskem in v hrvaškem jeziku, z latinico in s cirilico. Ungnad je bil v tedanjih časih največji slovenski mecen in je žrtvoval velik del svojega premoženja za slovenske namene. Umril je 27. decembra 1564 v Wintritzu na Češkem in je pokopan v glavni cerkvi v Tübingenu. Po njegovi smrti je bil material rečene tiskarne prepeljan na Ungnadov grad Waldenstein na Koroškem, od tam v Gradec, Ferdinand II. pa ga je podaril kongregaciji de propaganda fide. Za časa Ferdinanda III. je bil ta material prepeljan v Rim in se je tam rabil.

Zahvala. Preblagorodni gospod ces. svetnik Ivan Murnik je blagovolil dobrohotno podariti pótém županstva v Semiču 40 krasnih podob Nj. Veličanstva tukajšnji šolski mladini. Za blagodušni dar se iskreno zahvaljujeta
Ivan Šušteršič, *Matija Bartel,*
župan. *šol. vodja.*

Zahvala. Preblagorodni gospod Ivan Murnik, vitez železne krone, ces. svetnik v Ljubljani je podelil tukajšnji ljudski šoli krasno podobo Našega presvetlega cesarja Franca Jožefa I. in rajne presvetle cesarice Elizabete v

okvirih. Dalje v spomin 50 letnega cesarjevega jubileja 25 lepih podob Njega Veličanstva presvetlega cesarja in 25 podob rajne presvetle cesarice v razdelitev med šolsko mladino. Za ta lepi visokocenjeni dar izreka podpisano šolsko vodstvo in krajni šolski svet najpresrečnejšo zahvalo.

Šolsko vodstvo in krajni šolski svet v Radovljici
dne 18. prosinca 1899.

J. Novak,
dekan, predsednik krajnega šolskega sveta,
Andrej Grčar,
vodja šole.

Za gluhonemi tečaj se je zglasati pri okrajnem šolskem nadzorniku.

Uradni razpisi učiteljskih služeb.

Št. 58

m. šol. sv. Na mestni nemški deški 5 razrednici je v stalno popolnitev izpraznjeno eno učno mesto z zakonito določenimi službenimi prejemki.

Prosivci za to službeno mesto naj svoje pravilno opremljene prošnje vložijo najpozneje do 2. sušca 1899. leta pri podpisnem šolskem oblastvu.

Pomanjkljive ali pa zakasnele prošnje se ne bodo jemale v poštev.
C. kr. mestni šolski svet v Ljubljani, dne 2. svečna 1899.

Št. 147

o. šol. sv. Na enorazrednici v Svibnjem pri Radečah razpisuje se služba učitelja-voditelja s postavnimi dohodki in 100 gld. stanarine v stalno ali začasno nameščenje.

Pravilno opremljene prošnje za to službo je vlagati po predpisnem potom tusem do 28. svečna 1899. l.

C. kr. okrajni šolski svet v Krškem, dne 31. prosinca 1899.

Gospodarski program.

Naslednje tvrdke darujejo od iztržka, oziroma dobička, ki jim ga dá zaslužiti učiteljstvo, dogovorjene odstotke v prid učiteljskemu konviktu. Vsakdo (vsaktera) pa blagovolji zahtevati, da se vsaka vsota, ki jo odjemavec izplača, zabeleži v prid konviktu.

- Jos. Petrič** — zaloga raznovrstnih šolskih zvezkov, peres z napisom: „Učiteljski konvikt“ in raznih drugih šolskih potrebščin v Ljubljani, sv. Petra cesta št. 6.
- Knjigotržnica Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg** v Ljubljani, Kongresni trg.
- Miličeva tiskarna** — zaloga uradnih spisov i. t. d. — v Ljubljani, Stari trg.
- Národna tiskarna** v Ljubljani, Kongresni trg.
- Šeberjeva tiskarna** v Postojni, zaloga uradnih spisov itd.
- Gričar & Mejač**, trgovina z narejenimi oblekami za dame in gospode v Prešernovih ulicah v Ljubljani.
- Fran Ksav. Souvan**, trgovina z manufakturnim blagom v Ljubljani, Mestni trg.
- Fran Kraigher**, krojaški mojster v Ljubljani, Kongresni trg.
- Anton Krejči**, zaloga moških in ženskih klobukov v Wolfvovih ulicah v Ljubljani.
- J. Soklič**, trgovina s klobuki v Ljubljani, Pod trančo.
- Kavčič & Lilleg** — „Pri zlatorogu“ — trgovina s specerijskim blagom v Prešernovih ulicah v Ljubljani.
- Jeglič & Leskovic**, trgovina s specerijskim blagom na Jurčičevem trgu v Ljubljani.
- F. P. Vidic & Comp.** Tovarna lončenih peči in glinastih izdelkov, opekarna, zaloga stavbinskega blaga v Prešernovih ulicah v Ljubljani.
- Filip Fajdiga**, mizar in trgovina s pohištvo v Prešernovih ulicah št. 50 (nasproti novi pošti) v Ljubljani.

Banka „Slavija“ v Pragi — glavno zastopstvo za slovenske dežele v Ljubljani — vzajemno zavarovalno društvo, daje od učiteljskih zavarovanj provizijo „Zavezi slovenskih učiteljskih društev.“

Zavedno učiteljstvo prosimo, da po geslu „Svoji k svojim!“ podpira v prvi vrsti te tvrdke.

Izhaja 1., 10. in 20. dne vsakega meseca ter stane za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrto leta 1 gld. Udje „Slovenskega učiteljskega društva“ plačajo na leto 3 gld. naročnine in 1 gld. udnine. — Spisi naj se blagoizvolijo pošiljati odgovornemu uredniku (uredništvu) v Ljubljani, Šubičeve ulice št. 3; naročnino pa prejema g. Francišek Črnagoj v Ljubljani (Barje). — Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko. — Oznaniila in poslanice se računajo za celo stran 15 gld., pol strani 8 gld., $\frac{1}{3}$ strani 5 gld., $\frac{1}{4}$ strani 4 gld., $\frac{1}{8}$ strani 2 gld.; manjši inserati po 10 kr. petitvrsta. Večkratno objavljenje po dogovoru. Priloge poleg poštnine še 3 gld.